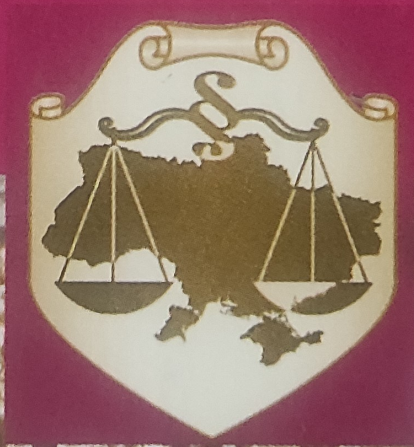

340.15(37)
П 32

75.81

РИМСЬКЕ ПРАВО

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

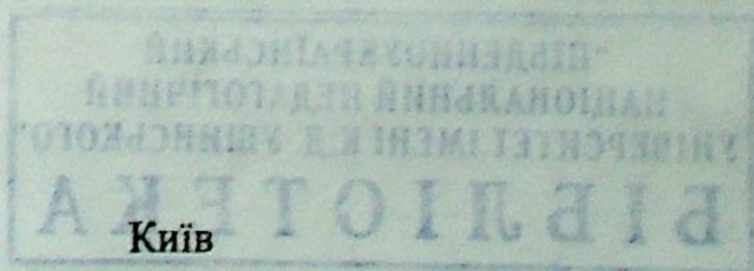
О. А. Підпригора, Є. О. Харитонов

РИМСЬКЕ ПРАВО

Підручник

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України*

4-те видання

Київ

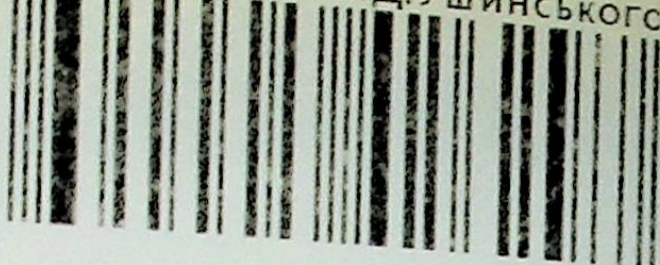
Юрінком Інтер

2014

УДК 340.15(37)(075.8)

ББК 67.3(0)я73

ПЗ2

542629

Рецензенти

О. В. Дзера, доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України;

В. В. Луць, доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України

Рекомендовано

Міністерством освіти і науки України

Відтворення всієї книги чи якої-небудь її частини
будь-якими засобами або в якій-небудь формі, у тому числі в Інтернеті,
забороняється без письмового дозволу видавництва.

542629

Підопригора О. А., Харитонов Є. О.

ПЗ2 Римське право : підруч. / О. А. Підопригора, Є. О. Харитонов. — 4-те вид. — К. : Юрінком Інтер, 2014. — 528 с. — Бібліогр.: с. 487—491.

ISBN 978-966-667-613-2

У підручнику комплексно висвітлюються загальні положення правової системи Стародавнього Риму, основні принципи, головні поняття і категорії римського публічного та приватного права.

Для студентів юридичних вузів та факультетів, викладачів, правознавців, усіх, кого цікавлять питання історії та теорії права.

“ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К.Д. УШИНСЬКОГО”
БІБЛІОТЕКА

УДК 340.15(37)(075.8)
ББК 67.3(0)я73

© Підопригора О. А.,
Харитонов Є. О., 2014
© Юрінком Інтер, 2014

ISBN 978-966-667-613-2

24999
м

ЗМІСТ

Передмова до другого видання	3
Переднє слово	4
Інтродукція (вступ)	7
1. Римське право як предмет вивчення сучасними правознавцями. Система викладання	7
2. Значення та мета вивчення римського права	10
3. Джерела вивчення римського права. Література з римського права	13
4. Традиція вивчення римського права в Україні	19

Частина I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Розділ I. ФОРМУВАННЯ РИМСЬКОГО ПРАВА	25
Глава 1. Передумови формування римського права	25
§ 1. Нарис політичної історії Риму (зовнішня історія)	25
§ 2. Соціально-економічна структура Риму (внутрішня історія)	27
§ 3. Римська культура (цивілізація)	31
§ 4. Традиція римського права	35
§ 5. Періодизація	38
Глава 2. Підвалини (підґрунтя) римського права	40
§ 1. Попередні зауваження	40
§ 2. Римська моральність. Релігія	43
§ 3. Юридичні підвалини римського права	46
§ 4. Філософська думка	50
§ 5. Філософсько-правові погляди Цицерона	55
§ 6. Римська юриспруденція (правова думка)	59
Розділ II. СИСТЕМА РИМСЬКОГО ПРАВА	68
Глава 1. Римське право як правова система	68
§ 1. Поняття правової системи і системи права	68
§ 2. Поняття римського права	70
§ 3. Право в системі Римської античної цивілізації	75
§ 4. Поділ римського права на приватне і публічне право	78
Глава 2. Форми права	85
§ 1. Загальний огляд тенденції	85
§ 2. Звичаї	87
§ 3. Закони	90
§ 4. Едикти магістратів	92
§ 5. Консультації правознавців	96
Глава 3. Структура римського права	98
§ 1. Загальні зауваження. Інституційна та пандектна структури	98
§ 2. Становище особи	99

§ 3. Речі (об'єкти римського права).....	111
§ 4. Захист прав. Судочинство	117
Розділ III. РЕЦЕПЦІЯ РИМСЬКОГО ПРАВА	129
Глава 1. Загальні положення про рецепцію римського права	129
§ 1. Поняття рецепції римського права	129
§ 2. Форми рецепції римського права.....	132
§ 3. Види і типи рецепції римського права	133
Глава 2. Рецепція римського права у Східній Європі	135
§ 1. Передумови рецепції римського права у Візантійській імперії	135
§ 2. Систематизація Юстиніана	136
§ 3. Рецепції римського права у «післяюстиніанову добу»	140
Глава 3. Рецепція римського права у Західній Європі	143
§ 1. Континентальний та англосаксонський типи рецепції.....	143
§ 2. Проторецепція	144
§ 3. Глосатори	148
§ 4. Вплив римського права на кодифікації XIX ст.....	155
Глава 4. Рецепція римського права в Україні	159
§ 1. Загальні положення. Початок рецепції	159
§ 2. Римське право в Російській імперії.....	161
§ 3. Рецепція римського права в СРСР	165
§ 4. Римське право в незалежній Україні	168
§ 5. Школа рецепції римського права в Україні	170

Частина II

ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО ПРАВОПОРЯДКУ ТА ПУБЛІЧНОГО ПРАВА СТАРОДАВНЬОГО РИМУ

Попередні зауваження.....	178
Розділ I. СУБ'ЄКТИ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА	180
Глава 1. Громадяни Риму	180
§ 1. Поняття римського громадянства	180
§ 2. Набуття римського громадянства	182
§ 3. Втрата римського громадянства та його обмеження	183
Глава 2. Інші суб'єкти публічного права	186
§ 1. Юридичні особи публічного права	186
§ 2. Державець як виразник публічного інтересу в Римі	187
Розділ II. СИСТЕМИ ВРЯДУВАННЯ ТА ЕЛЕМЕНТИ ПУБЛІЧНОГО ПРАВОПОРЯДКУ	191
Глава 1. Загальна характеристика системи врядування	191
§ 1. Трансформації системи органів врядування у Стародавньому Римі	191
§ 2. Засади врядування у римській державі	195

Глава 2. Елементи публічного правопорядку	198
§ 1. Грошова система і державна скарбниця	198
§ 2. Публічно-правові засоби поповнення державної скарбниці в ранньому Римі	203
§ 3. Становлення податкової системи (класичної доби)	206
Глава 3. Армія як елемент публічного правопорядку	212
§ 1. Організація римського війська	212
§ 2. Статус воїнів	215
§ 3. Публічно-правові засоби забезпечення боєздатності армії	217
Розділ III. СИСТЕМА ВРЯДУВАННЯ У РИМІ	223
Глава 1. Публічний порядок та врядування у республіканському Римі. Історична довідка (загальні зауваження)	223
§ 1. Народні збори	225
§ 2. Сенат	228
§ 3. Магістратура	229
Глава 2. Публічний порядок та врядування у Римській імперії	241
§ 1. Принципат	241
§ 2. Домінат	244
Глава 3. Карне право як засіб охорони публічних інтересів	247
§ 1. Формування поняття публічного делікту (злочину)	247
§ 2. Засади карної відповідальності	249
§ 3. Класифікація злочинів	253
§ 4. Засади визначення міри покарання	256
§ 5. Види покарань	258
Глава 4. Карна юстиція	262
§ 1. Види карного процесу	262
§ 2. Судочинство у карних справах	264

Частина III

КЛАСИЧНЕ РИМСЬКЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

Розділ I. ОСОБИ (СУБ'ЄКТИ ПРИВАТНОГО ПРАВА)	268
Глава 1. Фізична особа як суб'єкт приватного права	268
§ 1. Цивільна правоздатність та її обсяг	268
§ 2. Опіка і піклування	272
§ 3. Диференціація фізичних осіб як суб'єктів цивільного права	274
§ 4. Приватні корпорації як сурогат фізичної особи	279
§ 5. Представництво	280
Глава 2. Сімейний статус фізичної особи (<i>status familia</i>)	282
§ 1. Динаміка регулювання сімейних відносин	282
§ 2. Сім'я. Спорідненість	284
§ 3. Шлюб та його види	287
§ 4. Правові відносини подружжя	291
§ 5. Правові відносини батьків і дітей. Батьківська влада	294

Глава 3. Захист цивільних прав	297
§ 1. Позовний захист: поняття і види позову	297
§ 2. Судове рішення	301
§ 3. Позовна давність	302
§ 4. Спеціальні засоби преторського захисту	305
Розділ II. РЕЧЕВЕ ПРАВО	307
Глава 1. Possessio (володіння)	307
§ 1. Поняття і види possessio	307
§ 2. Виникнення і припинення посідання	312
§ 3. Захист посідання	314
Глава 2. Право власності	318
§ 1. Формування поняття про право власності у Стародавньому Римі	318
§ 2. Поняття і зміст права власності	323
§ 3. Спільна власність	327
§ 4. Набуття і втрата права приватної власності	328
§ 5. Захист права власності	333
Глава 3. Права на чужі речі	337
§ 1. Виникнення, поняття і види прав на чужі речі	337
§ 2. Сервітути: поняття і види	340
§ 3. Емфітевзис і суперфіцій	345
§ 4. Право застави (заставне право)	347
Розділ III. ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНЕ ПРАВО	353
Глава 1. Загальне вчення про зобов'язання	353
§ 1. Поняття зобов'язання та його роль у цивільному обігу	353
§ 2. Підстави виникнення зобов'язань	357
§ 3. Сторони у зобов'язанні	360
§ 4. Виконання зобов'язань	363
§ 5. Наслідки невиконання зобов'язань	366
§ 6. Забезпечення зобов'язань	370
§ 7. Припинення зобов'язання, крім виконання	371
Глава 2. Договори. Загальні положення	372
§ 1. Поняття і види договорів	372
§ 2. Умови дійсності договорів	376
§ 3. Зміст договору	379
§ 4. Укладення договору	381
Глава 3. Окремі види договорів	382
§ 1. Вербальні контракти	382
§ 2. Літеральні, або ж лібральні (письмові) контракти	385
§ 3. Реальні контракти	386
§ 4. Консенсуальні контракти	394
§ 5. Інномінальні (безіменні) контракти	408
§ 6. Пакти та їх види	411

Глава 4. Позадовісні зобов'язання	415
§ 1. Зобов'язання ніби з договорів	415
§ 2. Деліктні зобов'язання	421
§ 3. Зобов'язання ніби з приватних деліктів (квазіделікти) ...	428
Розділ IV. СПАДКОВЕ ПРАВО	430
Глава 1. Загальні положення	430
§ 1. Основні поняття спадкового права	430
§ 2. Основні етапи розвитку римського спадкового права	432
Глава 2. Види спадкування	436
§ 1. Спадкування за заповітом	436
§ 2. Спадкування за законом	441
Глава 3. Перехід прав і обов'язків до спадкоємців	444
§ 1. Прийняття спадщини	444
§ 2. Сингулярне наступництво	447
Додатки	
<i>Додаток 1.</i> Словник	449
<i>Додаток 2.</i> Персоналії	478
<i>Додаток 3.</i> Бібліографія	487
<i>Додаток 4.</i> Хронологічна порівняльна таблиця розвитку Стародавнього Риму та римського права	492
<i>Додаток 5.</i> Гай. Інституції (вибрані фрагменти)	506